

Regional planstrategi 2024–2028

Vedtatt av Akershus fylkesting 24. oktober 2024.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning

2 Føringer for planarbeidet

- 2.1 FNs bærekraftsmål som overordnet prinsipp
 - 2.2 Nasjonale forventinger til regional og kommunal planlegging
 - 2.3 Statlige planretningslinjer
 - 2.4 Arven fra Viken
-

3 Hvordan jobber vi for å nå bærekraftsmålene?

- 3.1 Forpliktende samarbeid og helhetlig virkemiddelbruk
-

4 Langsiktige utviklingsmål for Akershus

- 4.1 Mål 1: Natur, klima og planetens tålegrenser
 - 4.2 Mål 2: God livskvalitet og like muligheter
 - 4.3 Mål 3: Bærekraftig verdiskaping
 - 4.4 Mål 4: Omstilling og tillit
 - 4.5 Mål 5: Sammen skaper vi Akershus
-

5 Viktige regionale utviklingstrekk

- 5.1 Globale megatrender
 - 5.2 Nye Akershus fylke
 - 5.3 Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter
 - 5.4 Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system
 - 5.5 Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem
 - 5.6 Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomstilling
 - 5.7 Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling
 - 5.8 Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk
-

6 Regional planlegging i Akershus

6.1 Planbehov i perioden

6.1.1 Regional plan for økt livskvalitet og deltakelse

6.1.2 Regional plan for kompetanse og verdiskaping for Oslo og Akershus

6.1.3 Regional plan for areal og mobilitet for Oslo og Akershus

6.1.4 Regionale vannforvaltningsplaner

6.1.5 Samlet oversikt over regionale planer som skal utarbeides, erstattes og videreføres

6.1.6 Temastrategier for Akershus fylkeskommune

7 Begrepsliste

1 Innledning

Akershus skal være en miljøvennlig, bærekraftig, moderne og innovativ region. Alle som bor i Akershus, skal ha mulighet til å lykkes og til å leve livet sitt så godt som mulig. For å få til dette må Akershussamfunnet jobbe sammen på tvers av fag, sektorer, forvaltningsnivå og geografi. Regional planstrategi er et viktig verktøy for å løfte blikket og ha dialog om hva som skal til for å lykkes med dette.

Fylkeskommunen har en viktig rolle som samfunnsutvikler, og skal bidra til å sette strategisk retning, mobilisere næringsliv, sivilsamfunn og kultursektor, og samordne egen og andre offentlige myndigheters virkemiddelbruk i regionen.

Regional planstrategi redegjør for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, og fastsetter langsiktige utviklingsmål for Akershus. Hensikten er å gjøre den regionale planleggingen mer målrettet og ta stilling til hvordan aktørene i Akershussamfunnet i fellesskap skal arbeide for å møte utfordringene. Akershus er et mangfoldig fylke, og vi må finne ut hvordan vi kan nå felles mål, selv om vi har ulike forutsetninger.

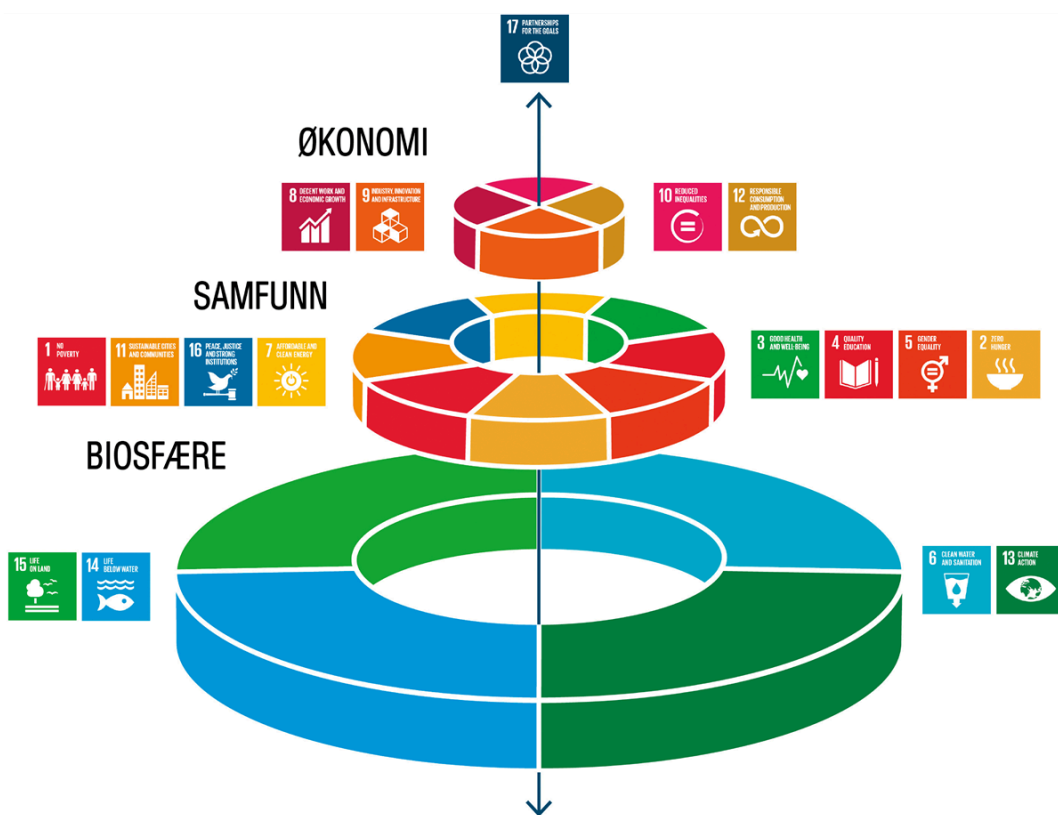
Utviklingstrekken handler om viktige temaer som natur og klima, arealbruk, inkludering og livskvalitet, kompetanse og næringsutvikling og kultur, og skal peke på hvilke regionale planer som skal utarbeides i fireårsperioden.

Regional planstrategi er det eneste lovpålagte dokumentet for planlegging på regionalt nivå etter plan- og bygningsloven (§ 7-1). Statlige og regionale organer og kommunene skal legge den regionale planstrategien og prioriteringene i denne til grunn for det videre planarbeidet i regionen.

2 Føringer for planarbeidet

2.1 FNs bærekraftsmål som overordnet prinsipp

Plan- og bygningslovens formålsparagraf slår fast at planlegging skal bidra til bærekraftig utvikling til det beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. For å lykkes med dette skal også Agenda 2030 og FNs 17 bærekraftsmål legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. Agenda 2030 er verdens felles plan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Og bærekraftsmålene bidrar til å binde det globale sammen med det lokale, og skal inspirere til innsats på alle forvaltningsnivåer.

Figuren viser hvordan økonomi og samfunn henger sammen med, og er avhengig av biosfæren.

Foto: Azote Images for Stockholm Resilience Center, Stockholms Universitet. Figuren er oversatt til norsk av Tank Design.

Skal vi lykkes med å nå målene innen 2030, må alle deler av samfunnet bidra, og bærekraftsmålene legges derfor til grunn for regional planstrategi. Gjennom de regionale planprosessene blir sentrale tematikker og utfordringer drøftet og forankret bredt i samfunnet. Planprosessene er godt egnede arenaer for å jobbe strategisk med oppfølging av FNs bærekraftsmål, og med forståelsen av hva de innebærer for oss i vår regionale kontekst.

I dag vet vi at økonomi, ulikhet og miljø påvirker hverandre gjensidig. Vi vet også at verdens klima- og miljøsystemer svekkes på en måte som kan være en trussel for fremtidig samfunnsliv. Vi legger

derfor kunnskapen om planetens tålegrenser til grunn for valgene vi tar.

I Akershus sikres rettighetene til personer med funksjonshindringer på lik linje med andre, og universell utforming skal ivaretas på en systematisk måte i planarbeidet.

Regional planstrategi 2024–2028 skal bidra til en mer bærekraftig utvikling og omstilling i hele Akershus. Akershus skal være et klimapolitisk foregangsfylke, og vi skal bidra til at Norge oppfyller sine internasjonale forpliktelser i Naturavtalen, Parisavtalen og klimaavtalen med EU fra 2019.

2.2 Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Hvert fjerde år legger regjeringen fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. Nasjonale forventninger skal følges opp i arbeidet med både planstrategier og planer i fylkeskommunene og kommunene, og legges til grunn av statlige myndigheter når de deltar i planprosessene.

I dokumentet er det formulert [72 forventninger til fylkeskommunene og kommunene](#) som omhandler:

- Samordning og samarbeid i planleggingen
- Trygge og inkluderende lokalsamfunn
- Velferd og bærekraftig verdiskaping
- Klima, natur og miljø for framtida
- Samfunnssikkerhet og beredskap

Blant forventningene finner vi blant annet at planlegging må skje i tråd med ny jordvernstrategi fra 2023, at arealplanlegging skal bidra til reduserte utslipp, arealbeslag og transportbehov, at samfunns- og arealplanleggingen brukes som virkemiddel for å utjevne forskjeller og forebygge levekårsutfordringer, og at den baseres på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag.

Regjeringen trekker frem at Norge har gode forutsetninger for å nå bærekraftsmålene, men at det blir utfordrende å nå målene om reduksjon av klimagassutslipp, ansvarlig forbruk, ressursbruk, bevaring av naturmangfold og mindre ulikhet. Regional og kommunal planlegging er gode verktøy for å avveie interesser og hensyn på vei mot et mer bærekraftig samfunn.

2.3 Statlige planretningslinjer

I tillegg til nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging er det fem statlige planretningslinjer (SPR) som skal danne grunnlag for regional planlegging:

- Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen (2021)
- Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (2018)
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (2014)
- Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (1995)

- Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag (1994)

Både statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, samt statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging har våren 2024 blitt sendt på høring. Akershus vil vurdere de nye retningslinjene i den videre planleggingen.

2.4 Arven fra Viken

Akershus fylkesting har vedtatt å bygge ny regional planstrategi på regional planstrategi for Viken. Dette henger sammen med et ønske om å komme raskt i gang med nye regionale planer, som kan intensivere arbeidet med å nå bærekraftsmålene. Regional planstrategi 2020–2024 er brukt som et utgangspunkt, og tilpasset nye Akershus, ny kunnskap og nye prioriteringer.

Viken fylkeskommune overleverte også et [plangrunnlag for tre helhetlige regionale planer](#) til Akershus fylkeskommune. Akershus fylkesting har vedtatt å videreføre arbeidet med regional plan for økt livskvalitet, deltakelse og likeverd og regional plan for kompetanse og verdiskaping. I prosessen med å utarbeide regional planstrategi er det avklart at regional plan for kompetanse og verdiskaping og regional plan for areal og mobilitet skal utarbeides i samarbeid med Oslo. Plangrunnlaget er fremdeles et viktig grunnlag for dette planarbeidet.

Akershus fylkeskommune har [syv gjeldende regionale planer](#), i tillegg til to regionale vannforvaltningsplaner. Plangrunnlaget for tre nye regionale planer fra Viken ble utarbeidet med sikte på å erstatte de syv regionale planene.

3 Hvordan jobber vi for å nå bærekraftsmålene?

Bærekraftsmålene ble vedtatt av alle FNs medlemsland i 2015. Etter dette ble målene gitt ny mening, da regjeringen Solberg i 2019 tydelig statuerte at bærekraftsmålene skulle legges til grunn for samfunnsutviklingen gjennom regional og kommunal planlegging også i Norge. I dag gjenspeiles bærekraftsmålene i planarbeid som utvikles i kommuner og fylker i hele Norge.

Samtidig har mye endret seg siden 2019. Både Covid-19-pandemien, flere internasjonale konflikter, og stadig høyere globale levekostnader trekkes av FN frem som tre megatrender som gjør at veien til bærekraftsmålene flere steder har kommet kortere, og noen steder også gått tilbake i forhold til det man så for seg på vei inn i 2020.

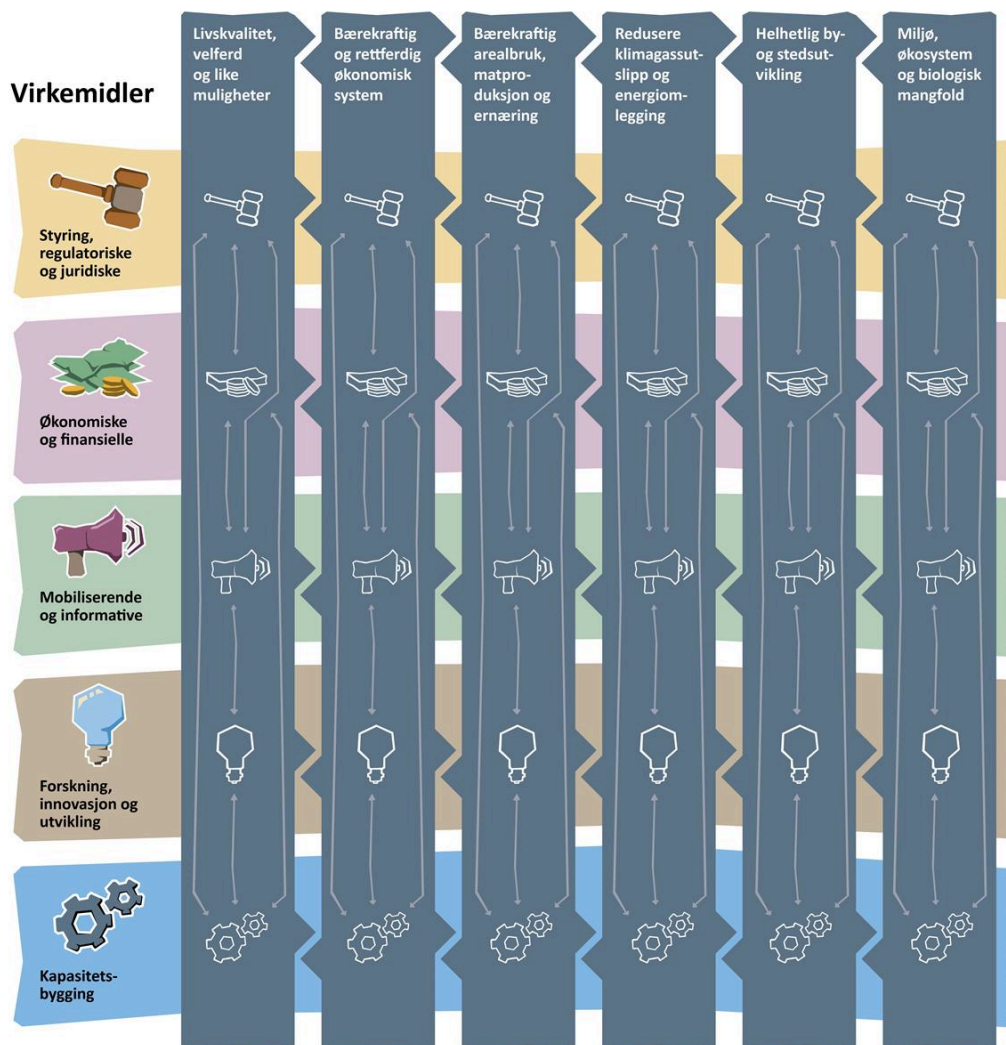
I Norge og andre skandinaviske land, har vi heldigvis gode forutsetninger for å nå mange av bærekraftsmålene. Til tross for store utfordringer knyttet til fire komplekse samfunnsutfordringer: reduserte klimagassutslipp, ansvarlig forbruk og ressursbruk, bevaring av naturmangfold og mindre ulikhet, så er det fullt mulig å klare dette gjennom god planlegging, samarbeid og politisk vilje.

Tverrgående og sektorovergrepene arbeidsformer er viktige for å for å løse slike komplekse samfunnsutfordringer. Denne måten å jobbe på kalles «[entry points for transformation](#)» av FN, «[missions](#)» av EU, og i Norge kaller vi dette [samfunnsoppdrag](#). Et samfunnsoppdrag etableres for å mobilisere og engasjere nasjonale, regionale og lokale myndigheter, forskere, bedrifter, investorer og lokalsamfunn til arbeide sammen om konkrete løsninger på komplekse samfunnsutfordringer.

Akershus skal være en miljøvennlig, bærekraftig, moderne og innovativ region. Vi tror at det å samle innsats om overordnede og ambisiøse mål og samfunnsoppdrag, vil gi kraft og dynamikk som kan åpne for både innovasjon, nytenking og forpliktende samarbeid på veien til en mer bærekraftig fremtid.

For å få dette til, videreutvikler vi det helhetlige perspektivet som ble lagt til grunn for arbeid med bærekraftsmålene i regional planstrategi 2019. Vi har gjort innsatsområdene mer konkret og relevant for Akershus, ved å vise til sentrale utviklingstrekk og muligheter i fylket vårt. Utviklingstrekken har også vært sentral del av tidlig dialog om ny regional planstrategi med kommuner og formannskap våren 2024.

Tematiske innsatsområder for en ny retning

Matrisen viser seks innsatsområder og fire virkemiddelkategorier for bærekraftig utvikling.

Foto: Originalfigur er utviklet til Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development, (United Nations, New York, 2019)

I tiden som ligger foran oss, vil vi ta med oss både innsatsområdene og delmålene i utarbeidelsen av nye regionale planer for fylket vårt. På denne måten kan vi sammen utforske handlingsrommet som finnes om vi bruker virkemidlene våre på tvers av fylke, kommune, næringsliv og sivilsamfunn.

3.1 Forpliktende samarbeid og helhetlig virkemiddelbruk

For å nå bærekraftsmålene, peker FN på behov for økt ambisjonsnivå, transformativ politikk, og en integrert tilnærming for organisering og koordinering av innsats og virkemidler.

Som samfunnsaktører i Akershus, har vi alle tilgang til forskjellige verktøy for å oppnå endring. Det er disse verktøyene som kalles virkemidler. For å utvide perspektivet, kan vi sortere virkemidlene under fem kategorier:

1. Styring og forvaltning

Dette handler om virkemidler som brukes for å styre samfunnsutviklingen, inkludert prosesser, retningslinjer og strukturer som er på plass for å sikre beslutningstaking. For eksempel vil gjennomføring og oppfølging av en regional planprosess være et virkemiddel under denne kategorien, det samme vil gjelde lover, krav, målsettinger, forbud og styringssystemer.

2. Økonomi og finans

I denne kategorien finner vi for eksempel målrettede investeringer, støtteordninger, skatter og avgifter som kan vri utviklingen i en ønsket retning.

3. Forskning, innovasjon og kompetansebygging

I denne kategorien finner vi utvikling og oppskalering av ny teknologi, og bærekraftig innovasjon. Innovasjon kan både handler om teknologi, men også nye praksiser og måter og gjøre ting på. Det å utvikle og bruke ny kunnskap om sosiale, miljømessige, kulturelle og politiske effekter og aspekter knyttet til bærekraftig omstilling er også et virkemiddel under denne kategorien.

4. Mobiliserende og informative virkemidler

Her finner vi virkemidler som handler om hvordan vi alene eller sammen med andre kan bidra til endring og omstilling der vi er. Dette kan handle både om adferdsendring på individnivå, og felles «grasrotorganisering» og informasjonsdeling for å stimulere til bærekraftig omstilling sammen med andre. Etablering av nettverk og informasjonsdeling er eksempel på virkemiddel som kan sorteres under denne kategorien.

5. Kapasitetsbygging

Tilstrekkelig kapasitet til å bidra til omstilling er en forutsetning for et mer bærekraftig samfunn. Dette handler om å legge til rette for å kunne ta langsiktige strategiske avgjørelser, jobbe på tvers av siloer, ta steget bort fra etablerte praksiser som ikke er bærekraftige, og legge til rette for kontinuerlig læring igjennom nettverk og dialog.

Illustrasjon og oversikt over de fem virkemiddelkategoriene som er beskrevet i avsnittet over.

For å få til bærekraftig omstilling, må flere aktører jobbe sammen om å bruke disse virkemidlene der de er relevante. Både fylkeskommunen og andre samfunnsaktører vil ha tilgang til å bruke ulike virkemidler innenfor de forskjellige kategoriene samtidig og hver for seg. Vi må bruke virkemidlene både for å styrke nye, mer bærekraftige løsninger, men også for å fase ut etablerte praksiser og systemer som ikke er bærekraftige.

4 Langsiktige utviklingsmål for Akershus

Regional planstrategi har fem langsiktige utviklingsmål. De er formulert som fremtidsvisjoner for hvordan vi ønsker at Akershus skal se ut, og synliggjør hva den samlede og langsiktige innsatsen vår skal rettes mot. Målene er forankret i FNs bærekraftsmål.

4.1 Mål 1: Natur, klima og planetens tålegrenser

Hensynet til naturen og planetens tålegrense skal være grunnleggende for all samfunnsutvikling i Akershus. Akershus skal være et bærekraftig og klimasmart lavutslippssamfunn, med god kunnskap om våre økosystemer, hvor vi tar vare på naturmangfoldet og matjorda. Vi vektlegger beredskap, klimatilpasning og matsikkerhet, og forvalter våre naturressurser langsiktig, effektivt og nyskapende. God kunnskap om naturen er viktig for at hele befolkningen skal få et engasjement for å ta vare på den. Resultatet er gode levekår og et godt livsgrunnlag for dagens og morgendagens innbyggere.

4.2 Mål 2: God livskvalitet og like muligheter

Alle mennesker i Akershus lever verdige og meningsfulle liv. Vi har trygge arbeidsplasser og tilgang til relevant utdanning. Fylket kjennetegnes av gode, varierte boområder med levende møteplasser. Kulturlivet og foreningslivet er rikt, og vi kan dyrke natur- og friluftssinteressene våre. Akershussamfunnet er åpent, mangfoldig og inkluderende.

4.3 Mål 3: Bærekraftig verdiskaping

Akershus er en nyskapende, internasjonalt konkurransedyktig og mangfoldig næringsregion som leder an i det grønne skiftet. Vi har attraktive private og offentlige arbeidsplasser, velfungerende markeder, ledende forsknings- og kompetansemiljøer og høy sysselsetting. Vi har et rettferdig og anstendig arbeidsmarked. Akershus er et foregangsfylke i utviklingen av sirkulær økonomi. Vekst og verdiskaping tar hensyn til naturen, ivaretar samfunnsikkerhet og beredskap, og skaper velferd og god livskvalitet for innbyggerne.

4.4 Mål 4: Omstilling og tillit

Akershus er et sterkt og trygt samfunn, som kan møte både kjente og uforutsette utfordringer og endringer. Vi har verktøyene vi trenger for å vende utfordringer til muligheter. Akershussamfunnet er godt forberedt på både akutte og langsiktige konsekvenser av klima- og miljøendringene. Både næringslivet og offentlig sektor har god evne til å håndtere og utnytte endringer i teknologi, kompetansebehov og økonomiske forutsetninger. Vi har et sterkt frivillig sivilsamfunn, innbyggerne deltar i utviklingen av Akershus og vi har tillit til hvordan fylket styres. Innbyggerne har fremtidsstro og opplever høy grad av trygghet, livskvalitet, tilhørighet, frihet og tillit.

4.5 Mål 5: Sammen skaper vi Akershus

Vi har sterk kultur for samarbeid og kunnskapsdeling i Akershus. Vi har sterke og forpliktende partnerskap hvor offentlige aktører, næringsliv, frivillighet, forskning og enkeltmennesker deltar. Samarbeidet foregår på tvers av geografi og forvaltningsnivåer. Akershus deltar aktivt i nasjonalt og internasjonalt arbeid. Det gir oss kunnskap, kompetanse og gjennomslag til å nå målene vi har satt oss.

5 Viktige regionale utviklingstrekk

5.1 Globale megatrender

Akershus blir også påvirket av globale megatrender som må håndteres – det være seg det grønne skiftet, teknologisk utvikling, aldring og geopolitisk uro:

- Vi har en pågående klima- og naturkrise globalt og nasjonalt.
- Det blir stadig flere eldre. Dette skaper økonomiske utfordringer. Kommunene og fylkeskommunenes handlingsrom minsker.
- Demokratiet utfordres når tilliten til samfunnsinstitusjoner reduseres og premisene for den offentlige samtalen forvitrer.
- Arbeidslivets kompetansebehov er i endring. Flere arbeidsoppgaver løses av, eller i samarbeid med, ny teknologi. For å styrke den regionale omstillingsevnen, er det avgjørende med god tilgang til kompetent arbeidskraft og kontinuerlig kompetanseutvikling i arbeidsstyrken.

5.2 Nye Akershus fylke

Akershus er landets mest folkerike fylke med 728 803 innbyggere per januar 2024. Akershus fylke består av 21 kommuner, mot 22 kommuner i 2019. Kommune- og fylkesinndelingsreformen har medført en del kommunesammenslåinger innad i Akershus, og nye kommuner som har byttet fylkestilhørighet til Akershus fra Buskerud, Østfold og Innlandet. Det gjelder Lunner og Jevnaker, samt Røyken og Hurum som er sammenslått med Asker, og Rømskog som har slått seg sammen med Aurskog-Høland. Akershus fylke er dermed blitt større i areal siden 2019, men er nå likevel kun det tolvte største fylket i landet. Kun Østfold, Vestfold og Oslo er mindre i areal.

Akershus preges av å være en del av Osloregionens felles bo- og arbeidsmarked, samtidig som fylket har differensiert næringsstruktur og boligmarked. Akershus kan deles i fire økonomiske regioner; Folloregionen, Lillestrømregionen, Gardermoreregionen og Asker og Bærum.

Akershus har hatt en sterk befolkningsvekst de siste 10 årene. Den sterkeste drivkraften i befolkningsveksten har vært innenlands tilflytting, særlig fra Oslo. Akershus har, sammenlignet med landet ellers, en relativt ung befolkning, med en stor andel barn og unge i skolealder, en godt utdannet befolkning, og skårer på de fleste levekårsvariabler bedre eller det samme som landsgjennomsnittet.

Næringsstrukturen i fylket varierer betraktelig mellom de forskjellige regionene og boligmarkedet i fylket er i noen områder med på å forsterke forskjeller i helse og levekår tilsvarende det mønsteret vi finner i Oslo. Noen av forskjellene er dels arvet fra Oslo ved at flyttemønstrene går videre utover fra Oslo enten vestover eller østover i Akershus. Likevel skårer få av kommunene i Akershus dårligere enn landsgjennomsnittet når det kommer til levekårsutfordringer.

I planleggingen og arbeidet som følger av regional planstrategi skal vi jobbe på tvers av sektorielle siloer og få til en helhetlig innsats. Alle de seks innsatsområdene fungerer som en ramme rundt den

regionale samfunnsutviklingen, og innlemmes på tvers av de regionale planarbeidene. Det er viktig, siden de fleste utviklingstrekk og utfordringer henger sammen og dermed må løses helhetlig, samtidig som kunnskap om lokal variasjon og differensiering må legges til grunn.

I neste del presenteres flere viktige utviklingstrekk for fylket strukturert etter seks helhetlige innsatsområder.

5.3 Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter

Livskvalitet, velferd og like muligheter handler om hvordan vi alle kan leve meningsfulle liv og ha mulighet til å være aktive bidragsyttere i samfunnet. Hvordan livskvalitet og muligheter fordeles i befolkningen, påvirkes av faktorer som økonomi, oppvekstvilkår, arbeids- og bomiljø, bolig, helseatferd og bruk av helsetjenester.

Sosial ulikhet, kan ofte føre til utenforskap og lavere samfunnsdeltakelse. Dette har konsekvenser for den enkelte og for samfunnet, og er noe det må jobbes målrettet for å motvirke. Andelen unge og unge voksne som ikke er i arbeid, utdanning eller opplæring er høyest i de mindre sentrale kommunene i Akershus. Å få innbyggerne gjennom skolegang og inn arbeidslivet, og å sikre at alle har mulighet til å delta, er nøkkelen for å hindre utenforskap. Både yrkesfag, studieforberedende og fagskoler er viktige i denne sammenhengen.

Den helhetlige by- og stedsutviklingen henger tett sammen med livskvalitet i Akershus. Lokalsamfunnene må være aldersvennlige, og legge til rette for møter mellom alle innbyggere, enten man er i jobb, skole eller ingen av delene.

Akershus har over 700 000 innbyggere, og en mangfoldig befolkning. Det er forskjeller i befolkningen når det kommer til inntekt. Inntektsulikheten mellom innbyggere er størst innad i Bærum, Asker, Frogn og Nesodden. Kunnskap om lavinntekt, gjeldsgrad og økonomiske vansker viser at noen innbyggere er mer utsatt for dette enn andre, blant annet enslige forsørgere og personer med innvandrerbakgrunn fra Asia og Afrika. Fokus på integrering, tjenestetilbud og like muligheter i den forbindelse blir viktig. Boligmarkedet i Akershus kan være med på å forsterke utfordringer knyttet til like muligheter, og det må vi være oppmerksomme på i videre planlegging.

Gjennom levekårsundersøkelser vet man at flere unge enn eldre oppgir at de føler seg ensomme, og at de oftere melder om å ha psykiske plager. I den grad ungdom gjør kriminelle handlinger har dette ofte en sammenheng med dårlige sosiale nettverk eller skoletilpasning, og vanskelig hjemmeliv. Det er viktig å jobbe for en aktiv og inkluderende oppvekst for alle barn og unge i Akershus, og å engasjere ungdom gjennom medvirkning og ungdomsråd. Videre er det behov for mer kunnskap om hvordan planlegging kan legge til rette for at både eldre og personer med funksjonsnedsettelse kan bidra med sine ressurser.

Delmål for livskvalitet, velferd og like muligheter

1A: I Akershus skal vi ha god helse og livskvalitet i befolkningen, uavhengig av identitet, funksjonsevne eller sosial bakgrunn.

1B: I Akershus skal alle ha like muligheter til å oppleve og delta i kunst, kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet.

1C: I Akershus skal vi ha likestilling, fravær av vold og diskriminering, og universelt utformede omgivelser.

1D: I Akershus skal alle ha mulighet til opplæring og utdanning som gir relevant kvalifisering og som er relevant for arbeidslivet.

1E: I Akershus skal vi ha vi for et effektivt, klima- og miljøvennlig og trygt transportsystem, som er tilgjengelig for alle.

1F: I Akershus skal vi ta vare på historie, og styrke gamle og nye tradisjoner og lokal identitet.

1G: I Akershus skal medvirkning og inkludering være et viktig grunnlag for å oppnå klimaomstilling.

5.4 Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system

Økonomisk verdiskaping er en viktig drivkraft for god, trygg og bærekraftig samfunnsutvikling. Samtidig må dette skje på en måte der vi tar inn over oss de faktiske sosiale- og miljømessige kostnadene ved økonomisk aktivitet, både i vareproduksjon og ulike former for tjenesteyting.

Fremtidig økonomisk vekst og utvikling må skje innenfor planetens tålegrenser, hvor nye produksjonsformer og prosessforbedringer må ha som premis at de fører til mer effektiv ressursbruk og mindre belastning på klima og miljø.

Det er stor variasjon i befolkningens utdanningsnivå og muligheter for yrkesdeltakelse og lokal sysselsetting i de ulike delene av Akershus. Vi må jobbe for å inkludere flere i fellesskapet både gjennom arbeid, skole og i lokalmiljøet. Forskning og utdanning spiller en rolle i å møte regionens utfordringer, og utdanningstilbud lokalt kan bidra til å åpne opp høyere utdanning for grupper som i mindre grad enn andre ser på høyere utdanning som et naturlig valg for dem.

Bærekraftig verdiskaping og et rettferdig økonomisk system handler også om å sikre at den digitale og den grønne omstillingen kommer befolkningen i alle deler av fylket til gode i form av nye lokale arbeidsplasser, arbeidslivsrelevant utdanning og muligheter for livslang læring. Vi må utnytte digitalisering og teknologisk innovasjon til det beste for alle.

Bolig- og arbeidsmarkedene i Oslo og Akershus er tett sammenvevde, og må sees i sammenheng. I et regionalt utviklingsperspektiv er Oslo og Akershus i en særstilling ved inngangen til 2024. Det er stadig økende søkertall til videregående opplæring, og mer enn 90 000 registrerte studenter ved høyere utdanningsinstitusjoner i Oslo og Akershus. Det ligger 840 000 arbeidsplasser i regionen, noe som utgjør 1/3 av alle arbeidsplasser i Norge.

Næringslivet er bredt og diversifisert, og det er stor bredde i arbeidsmarkedet innen yrker på alle utdanningsnivå (fra ufaglærte til forskerutdannede). Det gir en robust region med høy omstillingsevne, som bør være godt rustet for en mer bærekraftig utvikling.

Vi har et attraktivt arbeidsmarked for nyutdannede med mange store virksomheter (særlig attraktivt blant høyt utdannede), gode muligheter for enkeltpersoner å jobbe oppdragsbasert eller som frilansere.

Delmål for bærekraftig og rettferdig økonomisk system

2A: I Akershus skal nyskaping, kompetanse og entreprenørskap være drivkrefter for grønn og digital omstilling og sirkulærøkonomi.

2B: I Akershus skal vi ha et internasjonalt konkurransedyktig og bærekraftig næringsliv med høy verdiskaping hvor det skapes nye arbeidsplasser.

2C: I Akershus skal vi ha høy fullføringsgrad på videregående skole, innenfor alle utdanningsprogram.

2D: I Akershus skal utdanningstilbudet tilpasses arbeidslivets behov, og være tilrettelagt for livslang læring.

2E: I Akershus skal vi tilrettelegge for at nye innbyggere raskt blir en del av felleskapet på skoler, arbeidsplasser og i samfunnet som helhet.

2F: I Akershus skal vi fremme et inkluderende og rettferdig samfunns- og arbeidsliv, som også er den sentrale arenaen for livslang læring.

5.5 Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem

Et matsystem omfatter alle aktiviteter som påvirker maten vår, fra den blir produsert, via distribusjon og innpakning, til forbruk. Den norske matverdikjeden alene består av tusenvis av aktører og er blant annet preget av komplekse arbeidsprosesser, lange forsyningslinjer og et omfattende regelverk som skal sikre befolkningen trygg mat.

Et bærekraftig matsystem, bidrar til matsikkerhet og ernæring til alle. Dette skjer på en måte som ikke undergraver de økonomiske, sosiale og miljømessige forutsetningene for matsikkerhet og ernæring for fremtidige generasjoner.

Akershus er et viktig matproduksjonsfylke, og har et stort potensial for økt matproduksjon og økt bærekraft i hele matsystemet. Gamle Akershus hadde i overkant 7 prosent av jordbruksarealet i Norge, og 20 prosent av kornarealet i Norge. Størsteparten av jordbruksarealet egner seg til matkornproduksjon, og Akershus spiller en særlig viktig rolle for nasjonal matberedskap.

Jordkvaliteten og det gunstige klimaet i Akershus legger til rette for grønnsaksproduksjon, og regionen er en av få i landet som egner seg for tidligproduksjon av grønnsaker. I Akershus ligger forholdene til rette for at vi kan bidra til at selvforsyningsgraden av norske jordbruksvarer øker, og at vi kan kjøpe stadig mer lokalprodusert mat. Vi har et stort marked som er i nærheten av der hvor maten dyrkes.

Det er et stort press på landbruksarealene i Akershus som følge av økning i folketall og sterke samfunnsinteresser for næringsutvikling, infrastruktur og boligbygging. Godt jordsmonn er en ikke-fornybar ressurs, og det er viktig å ta vare på matjorden. Endringer i arealbruk og omlegging av tradisjonell drift legger også press på kulturlandskap og verneverdige driftsbygninger som kan gi tap av kunnskap og identitet.

For å sørge for et mer bærekraftig matsystem, må matsvinnet ned. En mer sirkulær bioøkonomi kan være en del av denne løsningen. Norge har et mål om å halvere matsvinnet fra 2015 til 2030.

Matsvinnsutvalget la frem [anbefalinger til helhetlige tiltak og virkemidler](#) for å få dette til å skje 31.12.2023.

Skog og skogbruk utgjør omtrent 65 prosent av arealene i Akershus. Trær og skogbunn er viktige karbonlagre, som tar opp en betydelig del av klimagasser som slippes ut. Det er viktig å ha fokus på skogens og skogbrukets rolle i møte med klimautfordringene. Høyproduktiv skog er under press for utbygging og blir negativt påvirket av klimaendringer. Dette er arealer som også ofte kan inneholde viktig naturmangfold, og som derfor kan være under et krysspress, både med hensyn til potensiell utbygging og på grunn av intensivt skogbruk.

Landbruket i Akershus bidrar til utslipp av klimagasser. Nye driftsformer og innovasjon kan bidra til å få disse utslippene ned. Forskning, innovasjon og ny teknologi er drivere for en grønn omstilling i landbruket, og i Akershus er det sterke kunnskapsmiljøer og bedrifter som bidrar til å utvikle bærekraftige og sirkulære løsninger i landbruket, i verdikjeden for matproduksjon, samt knyttet til forbruk, matsvinn og avfallshåndtering og håndtering av næringsstoffer i alle ledd.

Delmål for landbruk og bærekraftig matsystem

3A: I Akershus skal vi ha nullvisjon for nedbygging av matjord.

3B: I Akershus skal vi bidra til at jordbrukets kulturlandskap opprettholdes, selvforsyningsgraden av norske landbruksvarer øker og at vi kjøper vi stadig mer lokalprodusert mat.

3C: I Akershus skal vi fremme at forskning, innovasjon og ny teknologi er drivere for en grønn omstilling og utslippsreduksjon i landbruket.

3D: I Akershus skal vi redusere matsvinnet i hele matproduksjonssystemet.

3E: I Akershus skal skogens bidrag til verdiskaping og til å nå klima- og miljømålene styrkes, og samtidig sikre at viktige naturverdier og karbonlagre ikke går tapt.

5.6 Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomstilling

Vi når ikke klimamålene uten energiomstilling. Bruk og produksjon av energi er den største kilden til utslipp globalt. Produksjon av fornybar energi vokser raskt, men forbruket av fossil energi holder seg stabilt og utgjør fremdeles den største andelen av verdens energiforbruk.

I Norge har vi vannkraft, og er kommet lengre enn mange andre land i å elektrifisere samfunnet. Likevel produseres og brukes det også i Norge fremdeles mer fossil energi enn fornybar energi. For å oppnå lavutslippssamfunnet, må vi sørge for å [skyve den fossile energien ut av systemet](#) .

I Akershus var det totale energiforbruket på 17 220 GWh i 2022. Oljeprodukter utgjorde 42 prosent av dette. Dette brukes hovedsakelig til transport, maskiner og redskaper, og i primærnæringene. Bruken av fossil energi forårsaker store utslipp av klimagasser, og [veitrafikken alene utgjorde den største delen av klimagassutslippene i Akershus i 2022](#) .

Elektrisitet (kraft) utgjør 50 prosent av energiforbruket i Akershus, og den største delen av forbruket skjer i næringsbygg og husholdninger. Økt forbruk av elektrisitet i transportsektoren og økt kraftproduksjon vil kreve økt nettkapasitet, som er en mangelvare i Akershus. Selv om elektrisitet har et lavere klimaavtrykk enn oljeprodukter, er det viktig at vi reduserer forbruket for eksempel

gjennom energieffektiviserende tiltak. Når vi gjør dette, frigjør vi kraft til andre viktige formål som å erstatte bruken av fossil energi.

For å lykkes med energiomstillingen må vi bruke den energien vi har mest mulig effektivt og ta i bruk de fossilfrie energiressursene vi har lokalt i fylket. Ifølge Kraftløftet er solenergi, fjernvarme og energieffektivisering prioriterte områder for å frigjøre kraft i Oslo og Akershus. Det er behov for å utrede behov for mer kraftproduksjon. Kraftproduksjon, som solenergi, kan bygges ut på grå arealer (tak og fasader) og må ikke komme i konflikt med naturverdier. Vi kan utnytte avfallsressursene våre til energiproduksjon slik som biogass.

I Akershus har kommunene ulike forutsetninger og ressurser for å bidra til å nå de nasjonale klimamålene. Det å fange opp og bistå kommuner som trenger det, er del av den regionale samfunnsutviklerollen. Klimautfordringer som må løses på tvers av kommunegrensene vurderes som særlig relevant for det kommende planarbeidet.

Delmål for klimavennlig energiomstilling

4A: Akershus skal bli et lavutslippssamfunn uten fossile utslipp, og klimagassutslippene skal kuttes med minst 80 prosent innen 2030 (Målt fra referanseåret 2016).

4B: I Akershus skal vi redusere det totale energiforbruket og sørge for at en så stor andel som mulig av energien vi forbruker kommer fra fornybare kilder.

4C: For å bidra til det globale lavutslippssamfunnet innen 2050, skal Akershus bli et foregangsfylke for sirkulær økonomi på en måte som bidrar til å redusere klimafotavtrykket vårt.

5.7 Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling

Helhetlig by- og stedsutvikling handler om å se det fysiske miljøet i sammenheng med menneskers liv og virke. Det handler om å se hvordan et sted fungerer, både for innbyggere, næringsliv og besøkende. Det inkluderer gatestruktur for gående, syklende og bilister, blågrønne strukturer og urbant landbruk, bygninger for næring og handel, kultur- og idrettsarenaer, tilgang til natur- og friluftsområder, møteplasser og ikke minst varierte boliger for forskjellige livsfaser. Universell utforming prioriteres i bygde omgivelser og uteområder.

For å tiltrekke og beholde innbyggere må vi ha byer og steder med kvalitet, med et attraktivt lokalt næringsliv og med et mangfoldig lokalt foreningsliv.

Helhetlig by- og stedsutvikling må tilrettelegge for at barn, unge, voksne og eldre kan leve gode liv sammen. Når vi videreutvikler byer og tettsteder må vi ta utgangspunkt i det som allerede finnes på stedet og bevare stedets egenart slik at ikke alle steder blir like. Videre må vi ta klima- og miljøhensyn og fremme helse, trivsel og tilhørighet i arbeidet med å utvikle attraktive steder. Det er viktig å synliggjøre kulturminner og kulturhistoriske verdier som en ressurs i samfunnsutviklingen og den samlede miljøforvaltningen.

Utbygging, gjennom fornuftig fortetting og transformasjon, bør styres til prioriterte tettsteder for å spare natur og matjord og unngå byspredning, samtidig som man understøtter grunnlaget for at transportveksten kan tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Gode kollektivløsninger er viktig

for å sikre god flyt mellom Oslo og de største regionbyene og internt på tvers i den enkelte kommune.

En fragmentert by- og stedsutvikling er et utviklingstrekk som utfordrer kvaliteten på stedene våre. Det er karakteristisk for hele landet, men kan ha særlige negative konsekvenser i et fylke som Akershus med sterk vekst. Dette er en utfordring som innebærer stort behov for å prioritere kvalitet i fortettingen for å sikre bærekraftige byer og steder. Naturverdier og kulturarv må bevares for fremtidige generasjoner.

Et villere og våtere klima i regionen vår stiller krav til kommunenes arbeid med klimatilpasning og kartlegging av naturfarer. Store tette flater i by- og tettsteder gjør at styrtregn kan gi alvorlige overvannsproblemer. Beredskap og økt fokus på forberedelse til forskjellige typer kriser må få større bevissthet både hos kommuner og enkeltpersoner. Kunnskap og dialog om samfunnssikkerhet i regionen (deriblant fylkesROS for Oslo og Viken) må legges til grunn for regional planlegging og samfunnsutvikling.

Delmål for helhetlig by- og stedsutvikling

5A: I Akershus skal vi utvikle attraktive, helsefremmende og klimavennlige byer og steder, som er aldersvennlige.

5B: I Akershus skal vi utvikle flerfunksjonelle byer og steder gjennom fortetting og transformasjon framfor å bygge ned nye arealer.

5C: I Akershus skal vi redusere det samlede transportbehovet gjennom samordnet areal og mobilitetsplanlegging.

5D: I Akershus skal det være attraktivt å gå, sykle eller reise kollektivt til daglige aktiviteter.

5E: I Akershus skal kunst, kultur, kulturminner, frivillighet og næringsliv være viktige drivere i by- og stedsutviklingen.

5F: I Akershus skal vi bevare og forsterke sammenhengende grønne områder, åpne vassdrag og sikre nærnatur og biologisk mangfold i by og sted.

5G: I Akershus skal vi jobbe aktivt med samfunnssikkerhet for å bli godt rustet til å håndtere uønskede hendelser forårsaket av de pågående klimaendringene.

5.8 Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk

Tap av naturmangfold skjer nå i et høyt tempo. Miljøpåvirkningen er så omfattende at arter forsvinner og evnen naturen har til å dekke grunnleggende behov som rent vann, ren luft og stabil tilgang til mat i framtiden, er drastisk redusert. Det er dette som omtales som naturkrisen.

Den internasjonale naturavtalen (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework) skal hjelpe oss å løse denne krisen. Sammen med resten av verden skal Norge følge opp 2030-målene om 30 % bevaring av land og hav og 30 % igangsatt restaurering av natur.

Skal Norge nå målene i Naturavtalen er man avhengig av at gode løsninger skjer lokalt, gjennom mer bærekraftig areal- og naturressursbruk. Det blir viktig å unngå inngrep i naturen, både ved å begrense nedbyggingen og ved å utnytte dagens infrastruktur og byggeområder bedre. Kommunene må arbeide systematisk med «planvask», arealnøytralitet må bli et førende prinsipp i alle kommuner og arbeidet med å restaurere forringet natur må intensiveres.

I Akershus befinner vi oss i et område som kjennetegnes av høyt artsmangfold, rike skoger, myr- og våtmarkarealer, kulturlandskap, og internasjonalt, nasjonalt og regionalt verdifulle raviner. Mange steder inneholder jorda vår mye kalk, noe som ofte legger grunnlag for lokale oaser av artsmangfold. Området rundt Oslofjorden har et unikt biologisk mangfold både i norsk og nordisk sammenheng. Dette gjelder både verdifulle naturtyper og den svært artsrike floraen og faunaen med mange sjeldne og truede arter.

Samtidig er det også et kjennetegn ved Akershus, at det oftest er i områdene med størst naturmangfold det også bor mest folk. Sterk befolkningsvekst og utbygging legger stort press på naturverdiene, og viktige naturområder krymper stadig, bit for bit. I fylket vårt er områdene som er uberørt av infrastruktur og annen virksomhet svært små og svært fragmenterte. Dermed forsvinner også nærnaturen og viktige arealer for friluftsliv.

I dag vet vi at tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorlig. Dette kommer både av utslipp og avrenning fra landbruk og avløp, og som følge av fiske, båthavner, industri, fritidsbåtbruk og forsøpling i fjorden.

I tiden som kommer skal innsatsen for å ta vare på, og styrke den sårbare naturen vi har i igjen i Akershus og de andre fylkene langs fjorden intensiveres. Flere tiltak må dra i samme retning.

Vi må sikre natur mot nedbygging, iverksette systematisk restaurering av naturområder, og oppskalere arts- og naturtypekartleggingen. Areal- og naturregnskap er viktige verktøy for disponering av areal, og arealnøytralitet må vurderes i alle arealspørsmål. Vi må utvikle gode verktøy for arealnøytralitet på regionalt nivå.

Delmål for miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk

6A: I Akershus skal vi arbeide sammen for å oppnå arealnøytralitet og bevare karbonrike områder og viktige naturtyper. Vi unngår unødvendig nedbygging av naturområder, matjord, kulturlandskap eller friluftsområder.

6B: I Akershus skal vi ta vare på naturen, slik at grunnlaget for det biologiske mangfoldet styrkes, og vekst- og leveforholdene til arter bedres.

6C: I Akershus skal vi ha god miljøtilstand i vassdrag og i Oslofjorden.

6D: I Akershus stopper vi nedbygging av strandsonen langs fjord og vann og sikrer alles tilgang til vassdrag og til Oslofjorden.

6E: I Akershus skal vi sikre nærnaturen og restaurere forringet natur.

6F: I Akershus skal vi forvalte våre geologiske ressurser på en bærekraftig måte.

6G: I Akershus skal vi kartlegge og føre regnskap over fylkets naturverdier.

6 Regional planlegging i Akershus

Regionale planer er et viktig verktøy for å jobbe helhetlig med ønsket utvikling i regionen for å omsette nasjonale føringer til regional kontekst, og for å skape et godt og relevant grunnlag for den kommunale planleggingen. Det er særlig relevant for tema som krever avklaringer på tvers av sektor- og kommunegrenser, og som må gjennomføres av mange aktører i samarbeid.

Plangrunnlagene som ble overlevert fra Viken legger opp til tre brede regionale planer. En slik bred og tverrfaglig tilgang er fremdeles relevant, når vi ser på de sammensatte utfordringene samfunnet står overfor. Samtidig er det viktig å kunne gjøre tilpasninger og fokusere innsatsen mot noen prioriterte områder, for å ha et handlekraftig og virkningsfullt regionalt planverk. Dette må balanseres når vi ser på planbehovet for denne perioden.

Akershus fylkeskommune har syv gjeldende regionale planer, i tillegg til to regionale vannforvaltningsplaner. Plangrunnlaget for tre nye regionale planer fra Viken er utarbeidet med sikte på å erstatte de syv regionale planene. I deler av nye Akershus fylke (Røyken og Hurum i Asker, Rømskog i Aurskog-Høland, Lunner og Jevnaker) er det regionale planer fra andre fylker enn tidligere Akershus som gjelder inntil nye regionale planer vedtas.

6.1 Planbehov i perioden

Fylkeskommunen foreslår følgende brede regionale planer i perioden 2024–2028:

- Regional plan for livskvalitet og deltakelse
- Regional plan for kompetanse og verdiskaping
- Regional plan for areal og mobilitet

Fylkeskommunen har i tillegg foreslått å vurdere mulig planbehov knyttet til destinasjonsutvikling, reiseliv og fritidsboliger. Dette vil tas stilling til som en del av planprogramarbeidet for regional plan areal og mobilitet, samt regional plan kompetanse og verdiskaping.

Det er vurdert hvorvidt de tre brede regionale planene kan ivareta viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer for nye Akershus. Utfra fylkets tette integrasjon med hovedstaden er det også, der det er relevant, vurdert om det er hensiktsmessig å utarbeide de regionale planene i samarbeid med Oslo kommune. Akershus har i dag felles regional plan med Oslo både for areal og transport og for innovasjon og nyskaping.

Selv om prosessene med de tre regionale planene vil ha noe ulik fremdrift, er det viktig at helheten og sammenhengen mellom planene ivaretas. Det er disse tre regionale planene som til sammen skal svare ut planbehovet og sørge for at vi i fellesskap når målene vi har satt oss. Samarbeid gjennom hele planprosessen, i dialog med aktørene i Akershus, samt i oppfølging og vurdering av handlingsprogram blir sentralt for å sikre gode sammenhenger. Tiltak knyttet til de tre planene må utgjøre en helhetlig innsats.

Vi må være forberedt på at planbehovet kan endres i løpet av inneværende fireårsperiode, som følge av ny kunnskap, erfaringer eller behov som oppstår i forbindelse med oppfølgingen av det

regionale planarbeidet.

6.1.1 Regional plan for økt livskvalitet og deltakelse

Akershus fylkeskommune fikk oversendt et plangrunnlag for regional plan for økt livskvalitet, deltakelse og likeverd fra Viken fylkeskommune. Fylkestinget i Akershus vedtok i desember 2023 at arbeidet med denne planen skulle fortsette, og arbeidet har startet samtidig med regional planstrategi. Planen baseres på føringer fra planprogram for regional plan for økt livskvalitet og deltakelse ble vedtatt 16.12.21. Navnet på planen endres til regional plan for økt livskvalitet og deltakelse.

Å sikre at forutsetninger for livskvalitet fordeles mer rettferdig, og at sosiale, økonomiske og helsemessige forskjeller blant befolkningen reduseres er viktige formål med denne planen. Den regionale planen skal bidra til økt livskvalitet og deltakelse, og til at Akershus skal være et godt sted å leve. Alle skal ha mulighet til å delta i samfunnslivet, og planen skal gi retning for tiltak innen blant annet kultur og friluftsliv, frivillighet, stedsutvikling og arbeid med inkludering. Utviklingstrekkene for fylket viser at selv om Akershus er et fylke som i gjennomsnitt skårer godt på de fleste levekårsindikatorer, så finnes det både sosiale ulikheter, og ulik grad av deltakelse og muligheter i befolkningen og i ulike deler av fylket. Dette er tematikker som er av stor betydning både for den enkelte og samfunnet.

Gjennom planprosessen skal planen tilpasses ny kunnskap, Akershus sin geografi og demografi, og innspill fra medvirkning. Det skal utarbeides handlingsprogram til planen som vurderes årlig. Organisering og fremdriftsplan er justert ut fra nye rammer. I henhold til fremdriftsplanen skal den regionale planen vedtas i desember 2024.

Oversikt over tema som skal behandles i forbindelse med utarbeidelse av regional plan:

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter	Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system	Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem	Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomlegging	Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling	Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk
Samfunnsdeltakelse for alle	Forutsetninger for gjennomføring av skoleløpet og deltakelse i arbeidsliv	Tilgang til sunt og bærekraftig kosthold	Deltakelse i klimaomstilling	Sosiale møteplasser	Tilknytning naturen
Psykisk helse og ensomhet	Inkludering og fellesskap på skole, fritid og arbeidsplasser		Dele, låne og gjenbrukskultur	Helsefremmende og inkluderende byer og steder	Ivaretaelse av natur og friluftsområder

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter	Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system	Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem	Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomlegging	Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling	Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk
Oppvekstvilkår for barn og unge	Grønn omstilling			Stedsidentitet og kulturmiljøer	
Deltakelse i kunst, kultur idrett, friluftsliv og frivillighet				Hverdagsaktivitet	
Konsekvenser av sosial ulikhet				Aldersvennlig samfunn	
Ytringsfrihet og demokrati					

Regional plan for livskvalitet og deltakelse vil erstatte helt eller delvis:

- Regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Akershus
- Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer i Akershus

6.1.2 Regional plan for kompetanse og verdiskaping for Oslo og Akershus

Akershus fylkeskommune fikk oversendt plangrunnlag for regional plan for kompetanse og verdiskaping fra Viken fylkeskommune. Fylkestinget i Akershus vedtok i møte den 14.12.23 at arbeidet med denne planen skulle fortsette, og arbeidet har startet samtidig med regional planstrategi.

Akershus har i dag en felles regional plan for innovasjon og nyskaping med Oslo kommune, og i løpet av prosessen med regional planstrategi er det avklart at Akershus ønsker å videreføre samarbeidet med Oslo for å utvikle en ny felles plan som erstatter denne. De betydelige utfordringene og mulighetene som ligger i omstillingen til et lavutslippssamfunn, samt kompetanse for å sikre omstillingsevne og konkurransekraft i næringslivet, er et felles anliggende for både Akershus og Oslo.

Noen regionale utfordringer avtegner seg allerede nå. Både digital og grønn omstilling er geografisk ujevne prosesser, hvor kompetansebehovet speiler næringsstrukturen. Dette er spesielt tydelig i Oslo og Akershus. Digital og grønn omstilling må ses i lys av næringsomstilling eller samfunnsutviklingen generelt. Ulik tilgang på kompetanse er en viktig årsak til at ny næringsutvikling er en geografisk ujevn prosess, hvor vekstnæringer innen tjenesteyting konsentreres stadig sterkere til Oslo. Opphopningen av arbeidsplasser med krav til langvarig høyere utdanning til Oslo er en utfordring for Akershus.

Teknologisk endring påvirker arbeidslivet ulikt. I Akershus kan nedgangen i sysselsettingen innen kontor-, salgs- og serviceyrker samt innen mange operatøryrker det siste tiåret knyttes til innføringen av ny teknologi. Omstilling gjennom etter- og videreutdanning og fornyet karriereveiledning rettet mot arbeidstakere i slike yrker blir et viktig virkemiddel for å unngå et mer polarisert arbeidsliv. Her kan videregående opplæring og høyere yrkesfaglig utdanning spille en viktig rolle. I Oslo og Akershus er det særlig fagskolenes rolle knyttet til ulike former for tjenesteyting som vil være relevant, mens videregående opplæring er viktig for å sikre lokal og regional kompetanse innen kritiske håndverksyrker. Utdanningstilbudet skal i større grad dimensjoneres etter arbeidslivets behov. Detaljer om nærmere tematisk avgrensning, fremdrift og organisering konkretiseres i samarbeid med Oslo i et planprogram.

Oversikt over tema som skal behandles i forbindelse med utarbeidelse av regional plan:

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter	Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system	Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem	Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomlegging	Innsatsområde 5: Heltetlig by- og stedsutvikling
Arbeidslivets kompetansebehov	Fremtidens kompetanse	Innovasjon og omstilling i landbruket	Digital og grønn omstilling	Basisnæringer/næringsutvikling
Felles digitalt kunnskapsløft	Internasjonalt konkurransedyktig næringsliv		Sirkulære verdikjeder	Attraktive byer og steder for næringsetablering
	Opplæring i arbeidslivet		Klimaomstilling	

Regional plan for kompetanse og verdiskaping vil erstatte helt eller delvis:

- Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus
- Regional plan for klima og energi i Akershus
- Regional plan for handel, service og senterstruktur i Akershus

6.1.3 Regional plan for areal og mobilitet for Oslo og Akershus

Samordnet areal- og transportplanlegging er avgjørende for å løse komplekse utfordringer knyttet til blant annet reduksjon av klimagassutslipp, å forhindre tap av natur og matjord, strategisk næringsetablering, mobilitet og å sikre kvalitet i byer og steder.

Dette er tematikker som er viktige i hele fylket, hvor det er stort behov for regionalt samarbeid og regional fortolkning av statlige føringer. Planarbeidet må ta høyde for ulike forutsetninger og forhold for forskjellige steder i Akershus. Byvekstavtalen og Oslopakke-systemet peker også på behovet for

fortsatt god samordning mellom samferdselsmyndighetene og arealmyndigheten kommunene. Akershus er preget av mye pendling, og det er et mål å redusere transportbehovet og styrke kollektivtilbudet på land og på fjorden, og forbedre gang- og sykkelveinettet. Det er behov for å utvikle gode og realistiske mobilitetsløsninger i hele fylket.

Akershus fylkeskommune fikk oversendt plangrunnlag for regional plan for areal og mobilitet fra Viken fylkeskommune. Fylkestinget i Akershus vedtok i møte den 14.12.23 at framdriften for arbeidet med regional plan for areal og mobilitet skal avklares i regional planstrategi.

Plangrunnlaget fra Viken dekker tema som vi finner igjen i seks gjeldende regionale planer for Akershus. En av disse seks planene er regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus, som ble vedtatt i 2015 og er felles regional plan med handlingsprogram for Oslo og Akershus. Det ble gjennomført evaluering av denne planen i 2023. Her kommer det frem at planen i hovedsak virker etter hensikten, men det anbefales at planen revideres med sikte på å oppdatere overordnede mål, gjennomgå virkemidler og inkludere tema som i for liten grad er behandlet i eksisterende plan, eksempelvis sterkere integrering av sosial og miljømessig bærekraft.

Det er behov for samordning av areal- og mobilitetsplanleggingen i Akershus og Oslo. Dette bør løses gjennom fortsatt samarbeid med Oslo om en oppdatert felles regional plan for areal og mobilitet. Akershus ønsker at regional plan for areal og mobilitet skal bygge på gjeldende planer, plangrunnlaget fra Viken, regionale utviklingstrekk og anbefalinger fra evalueringer av gjeldende plan. Detaljer om nærmere tematisk avgrensning, fremdrift og organisering konkretiseres i samarbeid med Oslo gjennom et planprogram som også skal på høring. Vurdering av regionale planbestemmelser som virkemiddel må også fremgå av planprogrammet.

Oversikt over tema som skal behandles i forbindelse med utarbeidelse av regional plan:

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter	Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system	Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem	Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomlegging	Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling	Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk
Offentlige møteplasser	Masseforvaltning	Matjord og jordvern	Energi og grønn omstilling	Kvalitet i by- og stedsutvikling	Oslofjorden og strandsone
Fysisk aktivitet			Klimaomstilling	Kulturminner og kulturmiljøer	Arealnøytralitet
			Klimautfordringer av regional karakter	Lokalisering	Vern av natur
				Klimatilpasning	Ivaretagelse av biologisk mangfold

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter	Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system	Innsatsområde 3: Landbruk og bærekraftig matsystem	Innsatsområde 4: Klimavennlig energiomlegging	Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling	Innsatsområde 6: Miljø, naturmangfold og bærekraftig arealbruk
				Kollektivtransport og mobilitet	Friluftsliv
				Næringstransport og bylogistikk	Fritidsboliger

Regional plan for areal og mobilitet vil erstatte helt eller delvis:

- Regional plan for areal og transport for Oslo og Akershus
- Regional plan for masseforvaltning i Akershus
- Regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Akershus
- Regional plan for handel, service og senterstruktur i Akershus
- Regional plan for klima og energi i Akershus
- Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer i Akershus

6.1.4 Regionale vannforvaltningsplaner

Fylkeskommunen koordinerer planarbeidet for å beskytte og forbedre vannmiljøet i ferskvann og kystvann i fylket. Arbeidet med vannforvaltning er nedfelt i den nasjonale vannforskriften og blir ikke påvirket av regional planstrategi. Akershus har følgende gjeldende vannforvaltningsplaner:

- Regional vannforvaltningsplan for Innlandet og Viken 2022–2027
- Regional vannforvaltningsplan for de norske delene av vannregion Västerhavet 2022–2027

6.1.5 Samlet oversikt over regionale planer som skal utarbeides, erstattes og videreføres

Der hvor en gjeldende regional plan blir erstattet av flere nye regionale planer, vil den ikke bli opphevet før den siste av de nye regionale planene er vedtatt.

Nye regionale planer:

- Regional plan for livskvalitet og deltakelse
- Regional plan for kompetanse og verdiskaping
- Regional plan for areal og mobilitet

Regionale planer som videreføres:

- Regional vannforvaltningsplan for Innlandet og Viken 2022–2027
- Regional vannforvaltningsplan for de norske delene av vannregion Västerhavet 2022–2027

Regionale planer som erstattes:

- Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus
- Regional plan for areal og transport for Oslo og Akershus
- Regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Akershus
- Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer i Akershus
- Regional plan for handel, service og senterstruktur i Akershus
- Regional plan for klima og energi i Akershus
- Regional plan for masseforvaltning i Akershus

6.1.6 Temastrategier for Akershus fylkeskommune

Temastrategier er ikke underlagt plan- og bygningsloven, men er en del av fylkeskommunens plan- og styringssystem. Temastrategiene skal også bidra til å nå mål som er satt i regional planstrategi.

Akershus fylkeskommune jobber blant annet med følgende temastrategier:

Temastrategi:

- Handlingsprogram for samferdsel
- Næringsstrategi
- Landbruksstrategi
- Handlingsplan klima
- Handlingsplan natur
- Mangfold og inkludering
- Sykkel, gåing og universell utforming
- Ungdomshelsestrategi

7 Begrepsliste

Nærnatur

Natur og rekreasjonsarealer i gangavstand til boligområder. Begrep som er særlig viktig i forbindelse med utvikling i prioriterte vekstområder, for å sikre at hensynet til naturmangfold, klimatilpasning og kvalitet ivaretas.

Arealnøytralitet

Å stanse tap av natur, og restaurere like mye natur som bygges ned.

Planvask

Å gjennomgå vedtatt arealbruk, og tilbakeføre areal som ut fra ny kunnskap og nye føringer ikke bør bygges ut. Planvask kan bidra til å ta vare på naturen, og til å oppnå arealnøytralitet.

Planetens tålegrenser

Planetens tålegrenser brukes som en beskrivelse av den ressursrammen som samfunnsutviklingen må holde seg innenfor for ikke å påføre økologi, klima og dermed samfunnet alvorlige følger i fremtiden. [Du leser mer om planetens tålegrenser på Stockholm Resilience Center](#) .